

Asia: VN/13501/2025

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin tehtävän 75 miljoonan euron leikkauksen kohdistamisesta

Suomen hallitus päätti kevään 2025 kehysriihen yhteydessä, että osana uusia valtion sopeutustoimia kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin kohdistetaan 75 miljoonan euron, eli noin 2 prosentin leikkaus. Ehdotettavassa mallissa asukaskohtainen leikkaus vaihtelee noin 50 eurosta (kunnissa, joissa valtionosuus on noin 2 300 euroa asukasta kohti) nollaan euroon kunnissa, joissa valtionosuus on negatiivinen.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on turvata valtionosuuslaissa määriteltyjen peruspalvelujen toteutuminen kaikkialla maassa kohtuullisella verorasituksella. Lausuntopyynnössä todetaan, että vähennys toteutetaan siten, että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan. Laukaan kunta huomauttaa, että nykyisellään valtionosuusjärjestelmä on kokonaisuudessaan vinoutunut suhteessa kuntien nykyisiin lakisääteisiin tehtäviin, joten niiden turvaaminen on tälläkin hetkellä ilman leikkauksiakin kyseenalaista. Leikkaus, jossa ei samalla huomioida nykyisen valtionosuusjärjestelmän ongelmia, todellisuudessa syventää vaikeuksia kunnissa, joita nykyinen valtionosuusjärjestelmä kohtelee epäoikeudenmukaisesti.

Laskennallisuus, ennakoitavuus ja läpinäkyvyys ovat keskeisiä perusperiaatteita, jotka turvaavat myös järjestelmän legitimitetin kuntien näkökulmasta. Koska nyt ehdotettava vähennysmalli poikkeaa vakiintuneesta tavasta kohdentaa valtionosuusvähennykset kuntiin asukaskohtaisesti yhtä suurina, se vähentää järjestelmän ennakoitavuutta ja legitimitettiä erityisesti niissä kunnissa, jotka menettävät valtionosuuksia asukasta kohden eniten.

Lakimuutosehdotuksessa on esitetty, että kunnalle maksettavasta valtionosuudesta tehtävä kahden prosentin suuruinen vähennys olisi määräaikainen ja voimassa vain vuoden 2026. Vuodesta 2027 alkaen vastaavan suuruinen pysyvä säästö toteutettaisiin erikseen valtionosuusuudistuksen yhteydessä. Tällöin pysyvän säästön vaikutukset saattaisivat kohdentua kuntiin eri tavoin kuin nyt ehdotettavassa mallissa. Lyhyen aikavälin, vain yhden vuoden leikkaus nykyisestä vakiintuneesta valtionosuuksien leikkaustavasta ei toteuta valtionosuusjärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluvaa ennakoitavuutta.

Laukaan kunnan asukasluku on 18878. Lasten ja nuorten (0-18 vuotiaat) osuus koko kunnan väestöstä on n. 27 %, joten kunnan lakisääteisten tehtävien määrä on mittava. Laukaan kunnallisvero on 9,9 %, joka on reilusti yli valtakunnallisen asukasluvulla painotetun keskiarvon. Sivistystoimen kustannukset ovat lähes 70 % kunnan toimintakuluista. Tehokkuudessa mitattuna Laukaan kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut on toteutettu erittäin tehokkaasti. Esimerkiksi vuonna 2024 Laukaan perusopetuksen oppilaskohtaiset kustannukset olivat selvästi Suomen keskiarvon alapuolella.

Tämän perusteella voidaan todeta, että toteutuessaan prosenttiosuutena valtionosuuksista toteutettava 2%:n eli 22 euroa/asukas leikkaus vaikeuttaisi merkittävästi Laukaan kunnan suoriutumista lakisääteisistä velvoitteistaan.

Edellä esitetyn perusteella Laukaan kunta lausuu lakimuutosehdotukseen, että:

1. Ensiksi on huomattava, että kaikki leikkaukset kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin kohdistuvat suoraan kansalaisten peruspalveluihin. Kuntien valtionosuudet käytetään kuntien lakisääteisten päätehtävien eli varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen, eli leikkaukset peruspalveluiden valtionosuuksiin kohdistuvat suoraan lapsiin ja nuoriin.
2. Mikäli edellä sanotusta huolimatta nähdään perustelluksi tehdä leikkauksia kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin, leikkaus tulee siirtää vuodelle 2027 ja tehdä toteutus osana valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistusta. Koska nykyinen valtionosuusjärjestelmä sote-erien tasauksineen kohtelee hyvin epätasa-arvoisesti Laukaan kaltaista kuntaa, jossa lasten ja nuorten suhteellinen osuus väestöstä on suuri, lisäleikkaukset ennen valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistusta vaarantavat Laukaan kaltaisen kunnan mahdollisuuden selviytyä lakisääteisistä perustehtävistä tilanteessa, jossa kunta jo kärsii merkittävästi nykyisen valtionosuusjärjestelmän epäkohdista.
3. Mikäli muutos nähdään välttämättömäksi toteuttaa jo vuonna 2026, muutos tulee toteuttaa vakiintuneella tavalla leikkaamalla kuntien asukaskohtaista valtionosuusrahoitusta tasaisesti 13,44 euroa/asukas. Nyt esitetty toteutustapa, jossa 2 %:n leikkaus toteutetaan prosentuaalisesti valtionosuuksien summasta, tarkoittaa Laukaan kunnalle 22 euroa/asukas -leikkausta, jolloin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluiden järjestämisedellytykset kunnassa heikentyvät merkittävästi. Koska palvelut järjestetään jo nyt hyvin kustannustehokkaasti, sopeuttamisohjelma (mukaan lukien kouluverkko uudistus) on jo toteutettu ja kunnan veroprosentti on 9,9 %, leikkaus

yhdistettynä kunnan lakisääteisten ja uusia resursseja vaativien velvoitteiden kasvattamiseen (mm. oppimisen tuen uudistus) tosiasiallisesti vaarantaa Laukaan kunnan suoriutumisen lakisääteisistä velvoitteistaan. Leikkauksen esitetty toteutustapa kohtelee epäoikeudenmukaisesti nimenomaan kuntia, joissa on paljon lapsia ja nuoria eli heitä, joihin kuntien nykyiset perustehtävät kohdistuvat. Samalla se käytännössä mitätöi toteutuessaan oppimisen tuen lainsäädäntöuudistuksen toteutukseen myönnetyn valtionosuusrahoituksen lähes kokonaisuudessaan, vaikka hallitus on luvannut korvata kuntien uudet lakisääteiset tehtävät täysimääräisesti.

Leinonen Linda
Laukaan kunta

Kaija Maarit
Laukaan kunta